

ด่วนที่สุด

ที่ ทส ๐๑๐๐/ ๓๕๑๗

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๕๒ พหลโยธิน ซอย ๗ เขตพญาไท

กทม. ๑๐๔๐๐

๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖

เรื่อง แผนแม่บทการพัฒนาและอนุรักษ์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๔๙)

เรียน เลขาธิการคณะกรรมการรัฐมนตรี

อ้างถึง หนังสือสำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการรัฐมนตรี ที่ นร ๐๔๐๙/ว(ล)๗๕๖ ลงวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๔๖

สิ่งที่ส่งมาด้วย สรุปการดำเนินงานหญ้าแฝกในความรับผิดชอบของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ตามหนังสือที่อ้างถึง ให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พิจารณาเสนอความเห็น เรื่อง แผนแม่บทการพัฒนาและอนุรักษ์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๔๙) ของสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) เพื่อประกอบการพิจารณาของคณะรัฐมนตรี นั้น

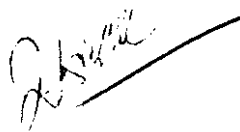
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พิจารณาแล้ว ขอเรียนยืนยันการสนับสนุนการดำเนินงานสนองพระราชดำริตามแผนแม่บทการพัฒนาและอนุรักษ์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๔๙) ดังกล่าวโดยกำหนดเป็นแผนปฏิบัติงานประจำปีของสำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ดำเนินการในพื้นที่ต้นน้ำลำธารและพื้นที่ป่าไม้มาอย่างต่อเนื่อง รายละเอียดตามสิ่งที่ส่งมาด้วย และมีความเห็นว่า ควรให้มีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับการนำหญ้าแฝกไปใช้ในการดูดซับโลหะหนักที่ปนเปื้อนในดินและน้ำ ทั้งนี้ เป็นการดำเนินงาน อันเนื่องมาจากพระราชกระแส พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ พระราชทานแก่ คณะทำงานโครงการพัฒนาหญ้าแฝกเพื่อเป็น

/ พิชเชษฐกิจ

พิธีเศรษฐกิจโครงการหลวง เมื่อวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖ ณ ท้องพระโรงศาลาเริง พระตำหนักไกลกังวล
อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา และดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นายประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์)
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สำนักงานรัฐมนตรี

โทร ๐-๒๒๕๘-๒๓๕๔

โทรสาร ๐-๒๒๕๘-๒๑๑๓

สรุปการดำเนินงานเกี่ยวกับหญ้าแฝก

ในความรับผิดชอบของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช โดยสำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ ได้สนองพระราชดำริและสนับสนุนการใช้หญ้าแฝกในพื้นที่ต้นน้ำลำธารและพื้นที่ป่าไม้ เพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน การอนุรักษ์ดินและน้ำ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติในระบบนิเวศป่าไม้ มาตั้งแต่ปีงบประมาณ 2536 โดยดำเนินการใน 3 แผนงานหลัก ดังนี้

1. แผนงานวิจัย ค้นคว้า ทดลอง
 - งานวิจัยด้านการอนุรักษ์ดิน น้ำและป่าไม้ และการประยุกต์ใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝก
2. แผนงานสาธิตและส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่เป้าหมาย
 - งานส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่เป้าหมาย
3. แผนงานติดตามและประเมินผล

พื้นที่ดำเนินงาน

- สถานีวิจัยกุ่มน้ำทุกสถานี
- หน่วยจัดการต้นน้ำ 189 หน่วย ในพื้นที่ 25 กลุ่มน้ำหลัก
- พื้นที่โครงการพัฒนาป่าไม้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ผลการดำเนินงาน

1. งานวิจัยทางด้านการอนุรักษ์ดิน น้ำและป่าไม้และการประยุกต์ใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝก

1.1 บทบาทของหญ้าแฝกต่อการป้องกันไฟป่า (2536-2537)

จากการวิจัยพบว่าหญ้าแฝกเจริญเติบโตได้ดีในพื้นที่สูง และไม่สามารถจะป้องกันไฟได้ในสภาพธรรมชาติในช่วงอายุ 1-3 ปี ในฤดูแล้งใบจะแห้งและเป็นเชื้อไฟได้เป็นอย่างดี แต่จะแตกกอและงอกขึ้นใหม่ในฤดูฝน

1.2 การเจริญเติบโตของหญ้าแฝกที่ระดับความสูงต่าง ๆ (2537-2541)

การศึกษาใช้ชนิดพันธุ์ศรีลังกา สุราษฎร์ธานี เชียงใหม่ เชียงราย ปลูกในระดับความสูงเหนือระดับน้ำทะเล 300, 600, 900, 1200 และ 1800 เมตร พบว่าพันธุ์ศรีลังกาสามารถปรับตัวและเจริญเติบโตได้ดีกว่าพันธุ์อื่นๆ ทุกพื้นที่และปรับตัวได้ดีในสภาพพื้นที่ต่ำมากกว่าในพื้นที่สูง

1.3 การสูญเสียดินและน้ำภายหลังการปลูกหญ้าแฝกร่วมกับสวนป่า (2537-2541)

ผลจากการวิจัยบ่งชี้ว่า การปลูกหญ้าแฝกร่วมกับสวนป่าจะลดการสูญเสียดินและน้ำได้ดีกว่าการปลูกสวนป่าอย่างเดียวหรือการปล่อยพื้นที่ไว้ว่างเปล่า ทั้งนี้เพราะหญ้าแฝกสามารถลดความเร็วของ

น้ำที่พัฒนา แต่อย่างไรก็ตามการปลูกหญ้าแฝกร่วมกับสวนป่ายังไม่สามารถลดการสูญเสียดินและน้ำได้ดีกว่า ป่าธรรมชาติ

1.4 งานประยุกต์ใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝก

โครงการนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ มีหน่วยงานร่วมดำเนินการด้วย เช่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรมพัฒนาที่ดิน สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ประกอบด้วยโครงการย่อยดังนี้

(1) การพัฒนาผลิตภัณฑ์แผ่นประกอบหญ้าแฝกกันปลวก ผลจากการวิจัย สามารถนำมาผลิตเป็นแผ่นอัดกันปลวก และใช้ทดแทนวัสดุที่ทำจากไม้

(2) องค์ประกอบทางเคมีของสายพันธุ์หญ้าแฝกที่มีผลต่อปลวก จากการวิจัยพบว่า สารสกัดจากรากแฝกทำให้ปลวกกินอาหารช้าลงจนหยุดกินอาหารและตายในที่สุด

(3) ระบบนิเวศหญ้าแฝกที่มีผลต่อปลวก ผลจากการวิจัยพบว่า พื้นที่ที่ปลูกหญ้าแฝกและหญ้าคา มีความหลากหลายของปลวกน้อยกว่าพื้นที่อื่น

1.5 งานวิจัยที่กำลังดำเนินงาน

(1) การประยุกต์ใช้หญ้าแฝกเพื่อเป็นฝายดินน้ำ (2544 – 2549) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

- ศึกษาการเปลี่ยนแปลงความชื้นในดินหลังการปลูกหญ้าแฝกขวางลำธาร
- ศึกษาประสิทธิภาพของหญ้าแฝกในการชะลอความเร็วของน้ำ
- ศึกษาความสามารถในการกักเก็บตะกอนของแนวหญ้าแฝก

(2) การใช้น้ำของหญ้าแฝก (ปี 2545 – 2548)

การศึกษาใช้พันธุ์ศรีลังกา ปางกว้าง สันกำแพง สุราษฎร์ธานี เชียงราย แม่ฮ่องสอน และพันธุ์ญี่ปุ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ

- ศึกษาความสามารถสูงสุดในการใช้น้ำ
- ศึกษาการเจริญเติบโต และมวลชีวภาพของหญ้าแฝก
- ศึกษาอัตราการใช้น้ำของหญ้าแฝก

2. งานส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝก ปี 2538 – 2545

ภายใต้แผนงานอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ หน่วยจัดการต้นน้ำในพื้นที่ต้นน้ำลำธารได้จัดทำแปลงเพาะชำเพื่อผลิตกล้า ไค้กล้าทั้งหมด 57,200,000 กล้า เพื่อขยายพันธุ์และนำไปปลูกร่วมกับสวนป่าเพื่อปรับปรุงระบบนิเวศ ช่วยลดการสูญเสียดินและน้ำ ตลอดจนส่งเสริมให้เกษตรกรในพื้นที่นำไปปลูกในแปลงไม้ผลและในแปลงพืชไร่ เพื่อประโยชน์ในการป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน การอนุรักษ์ดินและน้ำ รวมถึงการฝึกอบรมเกษตรกรเกี่ยวกับการเกษตรแบบยั่งยืนเพื่ออนุรักษ์ระบบนิเวศลุ่มน้ำ

3. การดำเนินงานภายใต้กรอบแผนแม่บทฯ ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2545-2549)

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ได้เสนอแผนปฏิบัติการโครงการส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ ดังนี้

3.1 แผนงานส่งเสริมการใช้ประโยชน์หญ้าแฝก ระยะเวลา 5 ปี

- กิจกรรม การส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกบนพื้นที่สูงและพื้นที่ต้นน้ำลำธาร โดยชุมชนมีส่วนร่วม
- เพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ จำนวน 2 ล้านกล้า เนื้อที่ 4,000 ไร่ และบริเวณฝายต้นน้ำลำธาร 0.6 ล้านกล้า

3.2 แผนงานศึกษาทดลองวิจัย (พ.ศ.2546-2547)

- ผลผลิตของใบหญ้าแฝกชนิดต่างๆ เพื่ออุตสาหกรรมไม้
- การเจริญเติบโตของรากหญ้าแฝกในการปลูกด้วยระบบไร้ดิน
- เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการปลูกหญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ลุ่มน้ำภูเขาภาคเหนือ
- เปรียบเทียบสายพันธุ์หญ้าแฝกในการป้องกันตลิ่งพัง

แปลงเพาะชำหญ้าแฝก

การเตรียมหญ้าแฝกที่จะนำไปปลูก

การใช้หญ้าแฝกปลูกเพื่อป้องกันการพังทลายของดินในพื้นที่ไร่

การใช้หญ้าแฝกปลูกเพื่อป้องกันการพังทลายของดินในพื้นที่สวน

ส่งเสริมให้ชุมชนปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ทำกินเพื่อป้องกันการพังทลายของดิน

ส่งเสริมให้ชุมชนปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ทำกินเพื่อป้องกันการพังทลายของดิน

การปลูกหญ้าแฝกเป็นแถบอนุรักษ์ดินและน้ำ (แม่สลาหลวง)

การปลูกหญ้าแฝกบริเวณโรงเรียน (แม่จ้าง)